

บทที่ 10

การปฏิบัติภายหลังยื่นคำฟ้องคดีอาญา

ดังที่ได้เคยศึกษากันมาแล้วว่าบุคคลที่มีอำนาจฟ้องคดีอาญาต่อศาลได้นั้น มี 2 ประเภท คือ พนักงานอัยการและผู้เสียหาย (ป.วิ.อาญา มาตรา 28) ในส่วนที่ดำเนินการโดยพนักงานอัยการ มักไม่ค่อยมีปัญหาเพราะเป็นตามกฎหมายและระเบียบปฏิบัติของกรมอัยการซึ่งผู้เขียนจะเว้นไว้ไม่กล่าวถึงส่วนนี้ แต่ผู้เขียนใคร่จะเน้นในแนวทางของผู้ประกอบอาชีพทนายความจะต้องปฏิบัติซึ่งนักศึกษาควรจะได้ทราบไว้ในขั้นต้นพอสังเขปเพื่อโอกาสในการประกอบวิชาชีพกฎหมายในอนาคต

คดีอาญาซึ่งผู้เสียหายได้ให้ทนายความเป็นโจทก์ยื่นฟ้องเองนั้น เมื่อทนายความได้นำฟ้องที่ได้เขียนหรือพิมพ์เสร็จเรียบร้อยแล้วพร้อมสำเนาคำฟ้องครบจำนวนคนที่ถูกฟ้อง กล่าวคือ ถ้าคดีนั้นมีผู้ถูกฟ้องหลายคนก็ต้องมีสำเนาให้ครบทุกคน ทำนองเดียวกับการยื่นฟ้องคดีแพ่งด้วยกัน เช่นมีผู้ถูกฟ้อง 4 คน เมื่อทำฟ้องต้องมีสำเนา 4 ชุด ครบจำนวนคน ดังนี้เป็นต้น ถึงแม้ข้อเท็จจริงจะปรากฏว่าผู้ถูกฟ้องทั้ง 4 คน จะอยู่หรืออาศัยในบ้านเดียวกันหรือเป็นญาติพี่น้องกันก็ตาม ก็ต้องมีสำเนาคำฟ้องให้ครบ 4 คน โจทก์จะอ้างว่าเอาไปเพียง 1 ชุดแล้วแบ่งกันอ่านเพื่อเป็นการประหยัดแบบพิมพ์ของศาล ดั่งนี้ย่อมไม่ชอบด้วยกฎหมาย ทั้งนี้เพราะกฎหมายกำหนดให้ศาลส่งสำเนาคำฟ้องแก่จำเลยเป็นรายตัว (ป.วิ.อาญา มาตรา 165 วรรคสอง)

การยื่นฟ้องในขั้นแรกนี้ ศาลจะยังไม่ประทับรับฟ้องทันที หากแต่เป็นเพียงรับคำฟ้องของโจทก์ไว้เพื่อจะได้ไต่สวนมูลฟ้องตามกฎหมายต่อไป ทั้งนี้เป็นไปตามขั้นตอนที่ ป.วิ.อาญา มาตรา 162 บัญญัติไว้ว่า “ถ้าฟ้องถูกต้องตามกฎหมายแล้ว ให้ศาลจัดการสิ่งต่อไปนี้

(1) ในคดีราษฎรเป็นโจทก์ให้ไต่สวนมูลฟ้อง....ฯลฯ”

แต่อย่างไรก็ตามก่อนที่จะถึงขั้นศาลไต่สวนมูลฟ้อง ผู้เป็นโจทก์มีหน้าที่ต้องปฏิบัติภายหลังที่ได้ยื่นฟ้อง ดังนี้

ก) เริ่มต้นเมื่อพนักงานรับฟ้องของศาลได้รับคำฟ้องพร้อมสำเนาแล้ว ทนายความจะต้องขอกำหนดวันนัดไต่สวนมูลฟ้องตามวันและเวลาที่ทนายความและผู้เสียหายสามารถไปศาลได้ (โดยไม่คิดว่าความในคดีอื่น ๆ ที่ได้นัดไว้ล่วงหน้าก่อนคดีนี้) ทั้งนี้ โดยการแจ้งความประสงค์วันที่ต้องการต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ของศาล แล้วศาลจะมีคำสั่งกำหนดวันนัดไต่สวนมูลฟ้องและพนักงานเจ้าหน้าที่ของศาลก็จะลงบัญชีนัดตามที่ทนายความขอ ต่อจากนั้นศาลก็จะออกหมายนัดไต่สวนมูลฟ้องต่อไป

ข) เมื่อศาลออกหมายนัดไต่สวนมูลฟ้องแล้ว แต่เดิมเป็นหน้าที่ของทนายความที่จะต้องแจ้งให้โจทก์หรือผู้แทนโจทก์ หรือตัวทนายเองนำพนักงานเจ้าหน้าที่ของศาลไปส่งสำเนาคำฟ้องและหมายนัดไต่สวนมูลฟ้องให้แก่จำเลย ภายในกำหนด 15 วัน นับแต่วันยื่นคำฟ้อง หากมีเหตุขัดข้องประการใดต้องแจ้งให้ศาลทราบ หากฝ่ายโจทก์ไม่จัดการไปนำส่งหมายนัดไต่สวนมูลฟ้องและสำเนาคำฟ้องเช่นว่านี้ภายในกำหนดเช่นเคย ๆ เสียและไม่ได้แจ้งเหตุขัดข้องที่ไปนำหมายฯ ไม่ได้ให้ศาลทราบจนกระทั่งพนักงานเจ้าหน้าที่ของศาลได้รายงานเรื่องนี้ให้ศาลทราบ ศาลจะสั่งจำหน่ายคดีออกจากสารบบความได้ ทั้งนี้ โดยอาศัยหลัก ป.วิ.แพ่ง มาตรา 174 และมาตรา 132 ประกอบกับ ป.วิ.อาญา มาตรา 15 แต่ในปัจจุบันกฎหมายได้แก้ไขเพิ่มเติมเกี่ยวกับการนำส่งหมาย เพียงแต่ให้โจทก์เสียค่าธรรมเนียมในการส่ง ตัวโจทก์ไม่จำเป็นต้องไปนำส่งเหมือนกฎหมายเดิม กล่าวคือจะไปนำส่งหรือไม่ไปก็ได้ เว้นแต่ศาลจะสั่งให้โจทก์ไปนำส่ง และการนำส่งหมายต้องดำเนินการภายใน 7 วันนับแต่วันยื่นคำฟ้อง หากมีเหตุขัดข้องอย่างไรต้องแจ้งให้ศาลทราบ ถ้าโจทก์ไม่ดำเนินการทั้งไม่แจ้งเหตุขัดข้องภายในกำหนดเวลาดังกล่าว มาตรา 174 ให้ศาลจำหน่ายคดี (ดู พ.ร.บ.แก้ไขเพิ่มเติม ป.วิ.แพ่ง (ฉบับที่ 10) พ.ศ. 2527 มาตรา 5, 6, 7)

ก) การไต่สวนมูลฟ้อง

การไต่สวนมูลฟ้อง คือกระบวนการพิจารณาระหว่างศาลกับโจทก์เพื่อพิจารณาพยานหลักฐานในเบื้องต้นที่โจทก์นำมาสืบพ่องได้หรือไม่ว่าคดีมีมูล ทั้งนี้ คดีที่ราษฎรผู้เสียหายเป็นโจทก์ฟ้องร้องด้วยตนเองนั้นไม่ได้มีการสอบสวนโดยพนักงานเจ้าหน้าที่ของรัฐ เช่น พนักงานสอบสวนหรือตำรวจ หรือพนักงานฝ่ายปกครองของรัฐ เหมือนดังคดีอาญาซึ่งฟ้องร้องดำเนินการโดยพนักงานอัยการ ด้วยเหตุนี้ จำเลยอาจถูกโจทก์ก่อกวนฟ้องร้องยอมเป็นได้ จึงจำเป็นที่กฎหมายจะต้องให้ความเป็นธรรมในขั้นต้นโดยกำหนดให้ศาลต้องทำการไต่สวนมูลฟ้องเสียก่อน ถ้าปรากฏในด้านการพิจารณาได้ความว่ามีมูล ศาลก็จะสั่งประทับฟ้อง แล้วออกหมายเรียกให้จำเลยมาแก้คดีต่อไป ถ้าศาลเห็นว่าคดีของโจทก์ไม่มีมูล ก็จะมีคำสั่งว่าคดีไม่มีมูลกฎหมายให้ศาลพิพากษายกฟ้องโจทก์ (ป.วิ.อาญา มาตรา 167) คำสั่งของศาลที่ให้คดีมีมูลยอมเด็ดขาด จำเลยจะอุทธรณ์หรือฎีกาต่อไปไม่ได้ แต่คำสั่งที่ว่าคดีไม่มีมูลนั้นไม่เด็ดขาด โจทก์

มีอำนาจอุทธรณ์หรือฎีกาได้ตามบทบัญญัติว่าด้วยลักษณะอุทธรณ์ฎีกา (ป.วิ.อาญา มาตรา 170)

ในชั้นนี้ให้นักศึกษาสังเกตด้วยว่า ผู้ถูกฟ้องจะตกอยู่ในฐานะจำเลยก็ต่อเมื่อศาลมีคำสั่งว่าคดีมีมูลและประทับรับฟ้องโจทก์ไว้พิจารณา ก่อนหน้านั้นผู้ถูกฟ้องยังไม่ตกอยู่ในฐานะจำเลยจนกว่าศาลจะประทับรับฟ้องโจทก์ดังกล่าวแล้ว

เมื่อผู้ถูกฟ้องตกอยู่ในฐานะจำเลย ศาลจะหมายเรียกตัวให้มาพบ หากจำเลยหลบหนีก็จะถูกหมายจับ เพื่อดำเนินคดีต่อไป (ป.วิ.อาญา มาตรา 169) ผลกระทบที่จำเลยจะได้รับจากคำสั่งว่าคดีมีมูลก็คือ จำเลยจะถูกควบคุมตัวในระหว่างพิจารณาคดี เว้นแต่จำเลยได้ขอลปล่อยตัวชั่วคราว (ขอประกันตัว) และศาลอนุญาตให้ปล่อยตัวชั่วคราวโดยมีประกันหรือมีประกันและหลักประกัน (ป.วิ.อาญา มาตรา 112)

ข) วิธีปฏิบัติในการไต่สวนมูลฟ้อง

ในวันนัดไต่สวนมูลฟ้อง โจทก์จะต้องไปศาลพร้อมด้วยพยานหลักฐานเท่าที่จำเป็นพอเพียงแก่การนำสืบให้ศาลเห็นว่าคดีของตนมีมูล กล่าวคือ ไปแสดงพยานหลักฐานต่อศาลให้ศาลเชื่อว่าได้มีการกระทำผิดเกิดขึ้นและมีหลักฐานเบื้องต้นน่าเชื่อว่าผู้ถูกฟ้องได้กระทำความผิด ส่วนผู้ถูกฟ้องจะมีความผิดต้องได้รับโทษหรือไม่ ยังไม่อยู่ในชั้นไต่สวนมูลฟ้อง แต่อยู่ในชั้นพิจารณาสืบพยาน

ในทางปฏิบัติ พยานหลักฐานที่โจทก์นำไปประกอบการไต่สวนมูลฟ้อง มักจะได้แก่ตัวผู้เสียหายซึ่งเป็นโจทก์อ้างตนเองเป็นพยาน ประกอบกับพยานบุคคลอื่น ๆ ซึ่งผู้เสียหายนำมาเป็นพยานหรือขอให้ศาลหมายเรียกตัวมาเป็นพยาน และพยานเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการติดตามลำดับที่ปรากฏในบัญชีระบุพยานซึ่งฝ่ายโจทก์ได้เสนอไว้ต่อศาลตามกฎหมายลักษณะพยานตัวอย่างเช่น คดีความผิดตามพระราชบัญญัติว่าด้วยความผิดอันเกิดจากการใช้เช็ค พ.ศ. 2497 ผู้เสียหายซึ่งเป็นโจทก์มักจะอ้างตนเองเป็นพยานเป็นอันดับแรก พยานบุคคลอื่น ๆ เช่น ผู้จัดการธนาคารที่ปฏิเสธการใช้เงินตามเช็คฉบับที่โจทก์นำมาฟ้อง ส่วนพยานเอกสารได้แก่ เช็คพร้อมใบคืนเช็ค ฯลฯ ดังนี้ เป็นต้น

ส่วนในด้านผู้ถูกฟ้อง แม้จะยังไม่อยู่ในฐานะจำเลยตามกฎหมาย แต่กฎหมายได้เปิดโอกาสให้ผู้ถูกฟ้องเข้าไปซักค้านพยานโจทก์ได้ ทั้งนี้ เพื่อทำลายน้ำหนักพยานโจทก์ให้ศาลเชื่อว่าคดีของโจทก์ไม่มีมูล แต่ในทางปฏิบัติมักจะพบว่าผู้ถูกฟ้องไม่มีใครไปศาลด้วยตนเอง แต่จะแต่งตั้งทนายไปซักค้านแทน ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะเหตุว่าการไปศาลในวันไต่สวนมูลฟ้องด้วยตนเอง อาจจะมีผลเสียในด้านที่ถูกควบคุมตัว ถ้าหากศาลสั่งว่าคดีมีมูลและตนเตรียมหลักทรัพย์ไม่พร้อมที่จะขอประกันตัว การมอบหมายให้ทนายไปศาลแทนจะทำให้ตนเองมีเวลาเตรียมหาเงินทองเพื่อชดใช้ให้โจทก์เพื่อเลิกคดีกันหรือเตรียมหาหลักทรัพย์ เช่น โฉนดที่ดินเพื่อวางศาล

ประกันตัวได้ทันที ซึ่งผู้เขียนเข้าใจว่าเป็นเหตุผลหนึ่งในหลาย ๆ เหตุที่ทำให้ผู้ถูกฟ้องไม่ไปศาลในวันไต่สวนมูลฟ้อง ผู้ถูกฟ้องบางรายรอฟังผลการไต่สวนมูลฟ้องอยู่นอกศาล พอทราบผลว่าศาลสั่งมีมูลก็ถือโอกาสหลบหนีก็เคยปรากฏ เช่น คดีเช็ดเต็ง เช็คสปริง ทั้งหลาย ถึงแม้ว่าจำเลยจะหลบหนีศาลก็ออกหมายจับเพื่อนำตัวมาพิจารณาความผิดได้ภายในอายุความ

แต่ถึงอย่างไรก็ดี ผู้เขียนยังเชื่อว่ามีผู้ถูกฟ้องจำนวนไม่น้อยที่ไม่ยอมไปศาลในวันนัดไต่สวนมูลฟ้อง ด้วยความรู้เท่าไม่ถึงการณ์โดยเข้าใจว่าตนเองไม่ได้ทำผิดตามฟ้อง จึงไม่ยอมไปศาล จริงอยู่หากพิจารณาในด้านของกฎหมายจำเลยอาจจะได้รับประโยชน์จากข้อสันนิษฐานของกฎหมายที่ว่าทุกคนที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดอาญามีสิทธิที่จะได้รับการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นผู้บริสุทธิ์ (Universal Declaration of Human Rights Article 11 (1) และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2521 มาตรา 27) การเข้าใจเช่นนี้ก็มีส่วนถูกต้อง แต่การไม่ไปศาลในวันนัดไต่สวนมูลฟ้องก็ทำให้เสียประโยชน์ได้เหมือนกัน เพราะในการต่อสู้คดีผู้เป็นจำเลยก็จำเป็นต้องรู้ว่าโจทก์ฟ้องเรื่องอะไร ประเด็นข้อหาอะไรบ้าง ทิศทางการดำเนินคดีของโจทก์จะมุ่งไปในด้านใด จะได้เตรียมแนวทางสู้คดีได้ถูกต้อง ดังนั้น หากผู้ถูกฟ้องมาขอคำแนะนำจากนักศึกษาก็ควรแนะนำว่าควรไปศาลในวันนัดข ถ้าหากเกรงว่าจะถูกควบคุมตัวก็ให้จัดเตรียมหลักทรัพย์ไว้เพื่อวางประกันตัว และควรแต่งตั้งทนายความไปทำหน้าที่แทนตนดีกว่าไม่ทำอะไรเสียเลย

ส่วนหลักทรัพย์ที่ใช้วางประกันตัวจะใช้อะไรได้บ้าง และการขอประกันตัวต่อศาลจะต้องปฏิบัติอย่างไร นักศึกษาควรจะได้ทราบไว้ รายละเอียดเรื่องนี้จะได้ศึกษาในโอกาสต่อไป

ค) การขาดนัดไต่สวนมูลฟ้อง

การไต่สวนมูลฟ้องเป็นเรื่องสำคัญของฝ่ายโจทก์ซึ่งเป็นผู้เริ่มคดีจะหลีกเลี่ยงไม่ได้เมื่อถึงวันนัดโจทก์จะต้องนำพยานหลักฐานไปศาลเพื่อสืบพยานโจทก์ หากโจทก์ไม่ไปศาลโดยไม่มีเหตุอันสมควร ศาลอาจสั่งว่าโจทก์ขาดนัดเป็นเหตุให้ถูกยกฟ้องได้ ดังนั้น ถ้าหากโจทก์ไปศาลไม่ได้จริง ๆ ก็ต้องขอลื่อนวันไต่สวนด้วยการยื่นคำร้องต่อศาลก่อนวันนัดพร้อมด้วยเหตุผลที่ไปศาลไม่ได้เพราะเหตุใด ถ้าเหตุผลนั้นเพียงพอควรเชื่อได้ เช่นเจ็บป่วยจริง ๆ ถึงขนาดไปศาลไม่ได้โดยมีใบรับรองแพทย์มายืนยัน ศาลจึงจะอนุญาต ถ้าหากการขอลื่อนไม่มีเหตุผลหรือมีแต่ไม่ควรเชื่อ ศาลก็จะไม่อนุญาต

โดยสรุปแล้ว การร้องขอลื่อนวันไต่สวนมูลฟ้องในกรณีโจทก์ไปศาลไม่ได้ต้องแสดงเหตุผลประกอบ จะร้องขอลอย ๆ โดยปราศจากเหตุผล ศาลจะไม่อนุญาตและอาจจะเกิดความเสียหายถึงกับถูกศาลยกฟ้องได้ (ป.วิ.อาญา มาตรา 166)

ในคดีที่ศาลยกฟ้องเนื่องจากโจทก์ขาดนัดไต่สวนมูลฟ้อง กฎหมายกำหนดไว้แน่นอน

ว่าโจทก์จะฟ้องจำเลยในเรื่องเดียวกันนั้นอีกไม่ได้ ยกเว้นถ้าเป็นคดีอาญาอันยอมความไม่ได้ (อาญาแผ่นดิน) ไม่ตัดสิทธิพนักงานอัยการที่จะฟ้องคดีนั้นอีก (มาตรา 166 วรรคสาม)

ม) ทางแก้ของโจทก์

เมื่อศาลยกฟ้องในกรณีเช่นนี้ โจทก์จะฟ้องใหม่ก็ไม่ได้ต้องห้ามตามกฎหมาย แต่โจทก์ก็อาจจะหาทางแก้ไข โดยกฎหมายเปิดโอกาสให้ในมาตรา 168 วรรคสองที่บัญญัติว่า

“คดีที่ศาลได้ยกฟ้องดังกล่าวแล้ว ถ้าโจทก์มาร้องภายในสิบห้าวันนับแต่วันศาลยกฟ้องนั้นโดยแสดงให้เห็นได้ว่ามีเหตุสมควรจึงมาใหม่ได้ ก็ให้ศาลยกคดีนั้นขึ้นไต่สวนมูลฟ้องใหม่”

ฯลฯ

ด้วยเหตุนี้ โจทก์ต้องรีบจัดการภายในสิบห้าวันตามที่กฎหมายให้กำหนดดังกล่าว อันเป็นทางแก้ไขขั้นนี้

ข้อเสนอแนะ

นักศึกษาคงจะเห็นความสำคัญของวันนัดไต่สวนมูลฟ้องแล้วว่า ถ้าขาดนัดมีผลกระทบต่อโจทก์อย่างไร เพราะฉะนั้น ถ้าหากนักศึกษาได้มีโอกาสประกอบอาชีพทนายความในอนาคต พึงสำนึกความรับผิดชอบในหน้าที่โดยมีหนังสือแจ้งวันนัดให้โจทก์ทราบ เพื่อป้องกันความเสียหายอันจะเกิดขึ้นกับโจทก์ได้ ตลอดจนควรได้ป้องกันตนเองในกรณีจึงใจละเว้นหน้าที่ที่ควรกระทำอันเกี่ยวกับการดำเนินคดีหรือจงใจขาดนัดหรือทอดทิ้งคดี ฯลฯ ซึ่งถือว่าผิดมรรยาททนายความ หากโจทก์อ้างว่าไม่ทราบวันเวลานัดของศาลเนื่องจากทนายไม่ได้แจ้งให้ทราบ ท่านอาจจะต้องพบกับคณะกรรมการมรรยาททนายความซึ่งรอท่านอยู่ก็ได้ (เพื่อประโยชน์ในการศึกษาเป็นความรู้ในเบื้องต้นนี้ นักศึกษาคควรศึกษาข้อบังคับว่าด้วยมรรยาททนายความ ส่วนที่เกี่ยวกับตัวความประกอบความเข้าใจด้วย)

ง) สิทธิของจำเลยในคดีอาญา

เมื่อศาลได้ไต่สวนมูลฟ้องและมีคำสั่งว่าคดีมีมูลแล้ว ผู้ถูกฟ้องจะตกอยู่ในฐานะจำเลย และจะถูกควบคุมตัวไว้ในระหว่างดำเนินคดี เว้นแต่จำเลยได้ขอประกันตัวและศาลอนุญาต เมื่อผู้ถูกฟ้องมีฐานะเป็นจำเลยย่อมมีสิทธิ ดังนี้.-

1) มีสิทธิแต่งตั้งทนายแก้ต่างในชั้นพิจารณาคดี สิทธิในการแต่งตั้งทนายเข้าแก้ต่างในคดีอาญานี้มีได้ตั้งแต่ชั้นไต่สวนมูลฟ้อง ถึงแม้ว่าในชั้นไต่สวนมูลฟ้อง ผู้ถูกฟ้องยังไม่มีฐานะเป็นจำเลยตามกฎหมายจนกว่าศาลจะมีคำสั่งว่าคดีมีมูลและประทับรับฟ้องโจทก์ ผู้ถูกฟ้องจึงจะมีฐานะเป็นจำเลย แต่อย่างไรก็ตาม ถ้าพิจารณาตามตัวบทกฎหมาย ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 8 บัญญัติให้เป็นสิทธิของจำเลย โดยตัวบทบัญญัติ ดังนี้

“มาตรา 8 นับแต่เวลาที่ยื่นฟ้องแล้ว จำเลยมีสิทธิตั้งต่อไปนี้

(1) แต่งทนายแก้ต่างในชั้นไต่สวนมูลฟ้องหรือพิจารณาในศาลชั้นต้นตลอดจนชั้นศาลอุทธรณ์และศาลฎีกา”

ฯลฯ

แต่แนวทางปฏิบัติในกรณีราษฎรผู้เสียหายเป็นโจทก์ฟ้องคดีอาญาด้วยตนเอง ผู้ถูกฟ้องก็แต่งทนายความเข้าไปชกค้ำพยานโจทก์ในวันไต่สวนมูลฟ้องได้ สำหรับจำเลยในคดีอาญาซึ่งพนักงานอัยการเป็นโจทก์ย่อมไม่มีปัญหาเพราะมีฐานะเป็นจำเลยตามความหมายของมาตรา 8(1) อยู่แล้ว

2) มีสิทธิพูดจากับทนายหรือผู้ที่จะเป็นทนายสองต่อสอง

ในกรณีจำเลยไม่มีหลักทรัพย์ประกันตัว หรือศาลไม่อนุญาตให้ประกันตัวจำเลย จะถูกควบคุมตัวโดยคุมขังในระหว่างพิจารณาคดีในกรณีนี้จำเลยก็มีสิทธิขอพบทนายความและในทำนองเดียวกันทนายความก็มีสิทธิขอเข้าพบจำเลยเพื่อสอบถามข้อเท็จจริงในคดีโดยลำพังสองต่อสองได้ ถ้าเป็นคดีอุกฉกรรจ์คือมีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงตั้งแต่ 10 ปีขึ้นไป หรือในคดีเด็กกระทำความผิดตามมาตรา 56, 57 และ 58 แห่งกฎหมายลักษณะอาญา ซึ่งปัจจุบันตรงกับประมวลกฎหมายอาญามาตรา 73, 74 และ 75 ก่อนเริ่มพิจารณาคดีกฎหมายให้ศาลถามจำเลยว่ามีทนายหรือไม่ ถ้าจำเลยไม่มีและจำเลยต้องการก็ให้ศาลตั้งทนายให้ (ป.วิ.อาญา มาตรา 173) ในกรณีเช่นนี้ศาลจะขอแรงทนายโดยนัดเบิกตัวจำเลยจากที่คุมขังให้มาพบทนายสองต่อสองเพื่อให้ทนายสอบถามข้อเท็จจริงในการจะต่อสู้คดีต่อไป

3) มีสิทธิตรวจดูสำนวนการไต่สวนมูลฟ้องหรือพิจารณาของศาลและคัดสำเนาหรือขอสำเนาที่รับรองว่าถูกต้องโดยเสียค่าธรรมเนียมต่อศาลตามระเบียบ

4) มีสิทธิตรวจดูสิ่งที่ยื่นเป็นพยานหลักฐาน และคัดสำเนาหรือถ่ายรูปสิ่งนั้น ๆ ถ้าจำเลยมีทนาย ๆ นั้นย่อมมีสิทธิทำนองเดียวกับจำเลย ดังที่กล่าวมาแล้วนั้นด้วย

จ) การขอถอนฟ้องคดีอาญา

ในการดำเนินคดีอาญาก็ทำนองเดียวกับคดีแพ่ง มีฟ้องได้ก็ถอนได้ กล่าวคือ เมื่อพนักงานอัยการหรือราษฎรผู้เสียหายได้ยื่นฟ้องต่อศาลแล้วไม่ต้องการจะดำเนินคดีอีกต่อไป มีความประสงค์จะถอนฟ้องก็ยื่นคำร้องขอถอนเสียได้ ทั้งนี้ จะยื่นเวลาใดก่อนมีคำพิพากษาของศาลชั้นต้นก็ได้ (ป.วิ.อาญา มาตรา 35) แต่ศาลทรงไว้ซึ่งสิทธิและอำนาจที่จะอนุญาตให้ถอนฟ้องหรือไม่ก็ได้แล้วแต่ศาลจะเห็นสมควร ถ้าคำร้องขอถอนฟ้องนั้นได้ยื่นในภายหลังเมื่อจำเลยได้ให้การแก้คดีแล้ว กฎหมายกำหนดให้ศาลต้องถามจำเลยก่อนว่าจะคัดค้านหรือไม่ แล้วให้ศาลจดคำแถลงของจำเลยไว้ในกรณีที่จำเลยคัดค้านการถอนฟ้อง ให้ศาลยกคำร้องขอถอนฟ้องนั้นเสีย

ในคดีความผิดต่อส่วนตัวนั้นจะถอนฟ้องหรือยอมความกันในเวลาใดก่อนคดีถึงที่สุดก็ได้ แต่ถ้าจำเลยคัดค้านให้ศาลยกคำร้องขอถอนฟ้องนั้นเสีย (ป.วิ.อาญา มาตรา 35 วรรคสอง)

มีข้อที่นักศึกษาอาจสงสัยว่า เมื่อโจทก์ขอถอนฟ้อง ทำไมกฎหมายจึงให้ศาลถามจำเลยว่าจะคัดค้านหรือไม่อย่างไร ในทางปฏิบัติมีด้วยหรือที่จำเลยคัดค้านไม่ให้โจทก์ถอนฟ้อง เหตุใดจำเลยจึงทำเช่นนั้น จำเลยน่าจะได้ประโยชน์ที่จะไม่ต้องเสียเวลาถูกดำเนินคดีอาญ่อีกต่อไป ไม่ต้องเสียค่าจ้างทนายความ ฯลฯ ทำไมจึงไปคัดค้าน คัดค้านแล้วได้ประโยชน์อะไร ปัญหาต่าง ๆ เหล่านี้เชื่อว่านักศึกษาหลายท่าน คงจะสงสัยอยู่ในใจ

คำตอบในเรื่องนี้คงเป็นเพราะว่า เพื่อป้องกันมิให้โจทก์นำคดีนั้นย้อนกลับมาฟ้องใหม่ ซึ่งอาจจะมีได้เนื่องจากฟ้องโจทก์บกพร่องหรือโจทก์ฟ้องผิดตัว หากได้รับการพิจารณาต่อไปต้องถูกศาลยกฟ้องอย่างแน่นอน จำเลยจึงคัดค้านการขอถอนฟ้องซึ่งอาจจะเป็นเล่ห์เหลี่ยมของโจทก์มาขอถอนฟ้องเพื่อจะได้แก้ไขคำฟ้องให้ถูกต้องบริบูรณ์ตามกฎหมายแล้วหวนมาฟ้องใหม่หรือฟ้องให้ถูกตัว จำเลยบางคนไม่ไว้ใจจึงป้องกันไว้ก่อนโดยให้ศาลตัดสินให้จับสั้นไป นี่เป็นเหตุประการหนึ่ง

อีกประการหนึ่งก็เกี่ยวกับศักดิ์ศรีของจำเลยที่ถูกโจทก์ฟ้องคดีอาญาเพราะจำเลยบางคนเป็นบุคคลที่มีชื่อเสียงเกียรติคุณในสังคม ถ้าจำเลยไม่ได้กระทำผิดตามที่โจทก์ฟ้องร้อง การถูกฟ้องร้องดำเนินคดีอาญาทำให้จำเลยเสื่อมเสียต่อชื่อเสียงวงศ์สกุล ตลอดถึงเกียรติคุณการทำมาหาได้ อาทิเช่น บุคคลในวงธุรกิจการค้าถูกดำเนินคดีเรื่องเช็ค ทำให้บุคคลนั้นเสียเครดิตหรือความเชื่อถือในทางการเงิน เป็นต้น ถ้าเป็นกรณีที่เขาไม่ได้ทำผิดอาญาจริง เช่น การที่เขาแจ้งอายัดเช็คเป็นการอายัดห้ามธนาคารจ่ายเงินด้วยเจตนาสุจริต เนื่องจากโจทก์ผิดสัญญาจ้างทำของไม่แล้วเสร็จภายในกำหนดเขาจึงอายัดห้ามธนาคารจ่ายเงินตามเช็คฉบับที่ได้จ่ายล่วงหน้าให้โจทก์ซึ่งนำมาฟ้องนี้ เพราะฉะนั้นแม้ว่าโจทก์ยื่นคำร้องขอถอนฟ้อง จำเลยจึงคัดค้านเพื่อเป็นการพิสูจน์ตัวเองให้ประจักษ์ในความจริงดีเป็นการเคลียร์ตัวเองให้ถึงที่สุดโดยการให้ศาลพิจารณาจนถึงขั้นพิพากษา ถ้าศาลยกฟ้องโจทก์แสดงว่าจำเลยไม่ได้กระทำผิดตามฟ้องเป็นการกู้ชื่อเสียงเกียรติคุณให้กลับคืน

ม) ผลของการถอนฟ้องคดีอาญา

การถอนฟ้องคดีอาญามีลักษณะที่แตกต่างกับการถอนฟ้องในคดีแพ่งในส่วนที่เป็นสาระสำคัญ กล่าวคือ ในคดีแพ่งการที่โจทก์ขอถอนฟ้อง ไม่ตัดสิทธิโจทก์ในการที่จะยื่นฟ้องใหม่ภายในอายุความ (ป.วิ.แพ่ง มาตรา 176) แต่ผลของการถอนฟ้องในคดีอาญา โดยหลักของกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา โจทก์จะนำคดีที่ได้ถอนฟ้องไปแล้วมาฟ้องใหม่ไม่ได้ เว้นแต่กรณีเข้าข้อยกเว้นต่อไปนี่จึงจะฟ้องใหม่ได้

(1) ถ้าพนักงานอัยการได้ยื่นฟ้องคดีอาญา ซึ่งไม่ใช่ความผิดต่อส่วนตัวไว้แล้ว ได้ถอนฟ้องคดีนั้นไป การถอนนี้ไม่ตัดสิทธิผู้เสียหายที่จะยื่นฟ้องคดีนั้นใหม่ ภายในกำหนดอายุความ

(2) ถ้าพนักงานอัยการถอนคดีซึ่งเป็นความผิดต่อส่วนตัวโดยมิได้รับความยินยอมเป็นหนังสือจากผู้เสียหาย การถอนนั้นไม่ตัดสิทธิผู้เสียหายที่จะยื่นฟ้องคดีนั้นใหม่

(3) ถ้าผู้เสียหายได้ยื่นฟ้องคดีอาญาไว้แล้ว ได้ถอนฟ้องคดีนั้นเสีย การถอนนี้ไม่ตัดสิทธิพนักงานอัยการที่จะยื่นฟ้องคดีนั้นใหม่ เว้นแต่คดีซึ่งเป็นความผิดต่อส่วนตัว
